

การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตำบลเก็ง จังหวัดมหาสารคาม A Study on Potentials of Cultural Tourism in Koeng Sub-district, Maha Sarakham Province

พิทยวัฒน์ พันธะศรี¹ ดนैया สังเกตการณ์² วุฒิสิตี จีระกมล³ และ อำพร แสงไชยา⁴
Pittayawat Pantasri¹, Danaiya Sungketkarn², Wutthisiti Jeerakamon³ and
Amporn Sangchaiya⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวในตำบลเก็ง จังหวัดมหาสารคาม ที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว การรองรับด้านการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2560

ผลการศึกษาพบว่าสถานที่ทั้ง 5 แห่ง มีศักยภาพที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไปได้แม้ว่าจะมีข้อจำกัดของแต่ละสถานที่ที่แตกต่างกัน แต่ทั้งนี้เนื่องจากตำบลเก็ง จังหวัดมหาสารคามนั้นมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ข้อเสนอแนะที่ควรนำมาพัฒนาเพิ่มเติมคือ การจัดการสภาพแวดล้อมต่างๆ เพื่อให้ดึงดูดใจและพร้อมรับผู้ที่มาท่องเที่ยว การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบโดยเฉพาะการให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเองเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบยั่งยืน

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ตำบลเก็ง จังหวัดมหาสารคาม, การวิจัยเชิงคุณภาพ

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

³ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

⁴ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาจิตรศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ABSTRACT

The study aimed to investigate the potentials of cultural tourism in Koeng Sub-district, Maha Sarakham Province, focusing on issues including attractiveness in tourism, supportive potentials in tourism, tourism management, and local participation. The study was designed in the qualitative approach. The data were collected by analysis of related documents and in-depth interview. The data were analyzed by the descriptive analysis, and the scope of time was in October 2017.

The study results showed that the five tourist attractions were found to be potential in being developed to be cultural tourist attraction. It was also perceived that the area of Koeng Sub-district, Maha Sarakham Province had advantages in local history, art, cultures, and traditions. Consequently, it could be recommended that there should be decoration of surrounding components to attract more tourists. Systematical management encourages local participation in order to develop sustainable cultural tourism.

Keywords : Cultural Tourism, Koeng Sub-district, Maha Sarakham Province, descriptive analysis

บทนำ

สังคมในปัจจุบันมีการตระหนักถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรม เทศกาล รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านมากขึ้น ทั้งนี้การตื่นตัวในวัฒนธรรม ประกอบกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของในแต่ละพื้นที่เป็นจุดกำเนิดของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังจะเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้กลายเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในยุโรป อีกทั้งประเทศอื่นๆ ได้พยายามที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศของตนเอง (กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ และ ศรีนยา แสงลิ้มสุวรรณ, 2555) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถนำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวชาวต่าง

ประเทศ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวอเมริกันและยุโรป ที่ต่างสนใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรมและสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในประเทศนั้น โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชีย และแอฟริกา รวมถึงการซื้อของที่ระลึกที่เป็นงานหัตถกรรมและงานฝีมือที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในประเทศนั้น การท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวเราเรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม(ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. <http://tourism-dan1.blogspot.com> : 2556)

ดังที่ Smith (2003, อ้างถึงใน กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ และ ศรีนยา แสงลิ้มสุวรรณ, 2555) ได้จัดประเภทและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังนี้

ตารางที่ 1 ประเภทและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ประเภทนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	สถานที่และกิจกรรมที่สนใจ
นักท่องเที่ยวแหล่งมรดก (Heritage Tourist)	ปราสาท พระราชวัง บ้านโบราณ แหล่งโบราณคดี
นักท่องเที่ยวศิลปะ (Arts Tourist)	อนุสาวรีย์
นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourist)	โรงละคร การแสดงคอนเสิร์ต เทศกาล งานประเพณี
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมเมือง (Urban Cultural Tourist)	ถ่ายภาพ วาดภาพ เครื่องปั้น ทำอาหาร หัตถกรรม แหล่งประวัติศาสตร์ แหล่งอุตสาหกรรม
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมชนบท (Rural Cultural Tourist)	การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชน ฟาร์ม พิพิธภัณฑ์ ธรรมชาติ ภูมิทัศน์
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น (Indigenous Cultural Tourist)	ชาวเขา ทะเลทราย เดินป่า ศูนย์วัฒนธรรม ศิลปะและ หัตถกรรม
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมทันสมัย (Popular Cultural Tourist)	สวนสนุก ห้างสรรพสินค้า การแสดงคอนเสิร์ต งานแข่งขันกีฬา

การสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทุนทางเศรษฐกิจทุนทางสังคมทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมนิยมและประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน เพื่อแก้ปัญหาความยากจนและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญยุทธศาสตร์หนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ซึ่งในปัจจุบันการท่องเที่ยวออนูรักษ์กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ดังนั้นหากชุมชนท้องถิ่นสามารถดึงดูดศักยภาพการท่องเที่ยวด้านต่างๆในชุมชนมาพัฒนาเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ย่อมจะทำให้การพัฒนาประเทศบรรลุวัตถุประสงค์ตามยุทธศาสตร์ที่ได้ตั้งไว้ (อิทธิพล โกมล. 1 : 2553) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ก็มีหลักการพัฒนาประเทศที่สำคัญโดยยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 - 11 ที่มุ่งเน้นเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่

ได้อย่างมั่นคง เกิดภูมิคุ้มกัน และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน” (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

ลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ทราบถึงลักษณะและความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ตอบสนองความต้องการอันจะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้แหล่งท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและการรักษาวัฒนธรรมของชุมชนให้คงไว้

ตำบลแก้งมีระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองฯ จังหวัดมหาสารคามไปทางด้านทิศเหนือประมาณ 4 กิโลเมตร มีประวัติยาวนานกว่า 100 ปี จากการเล่าขานสืบต่อกันมาว่าในยุคก่อนมีกลุ่มคนจากจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคามและจังหวัดอุบลราชธานี อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำมาหากิน โดยประวัติเดิมตามที่เล่าขานกันมากล่าวว่าท้าวอุปฮาด กับพ่อเมืองแสนได้นำกลุ่มคนซึ่งมีภูมิลำเนาเดิมจากจังหวัดร้อยเอ็ดที่ประสบปัญหา ในการดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน

บ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง จึงอพยพโยกย้ายแสวงหาที่ดินทำกินใหม่ โดยล่องเรือตามลำแม่น้ำชี เมื่อมาพบพื้นที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งน้ำที่เหมาะสมแก่การทำการเกษตรกรรมและการตั้งหมู่บ้าน จึงยึดชัยภูมิแห่งนี้เป็นที่ตั้งหมู่บ้าน ได้พบก้อนหินก้อนหนึ่งโผล่พ้นน้ำขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 8 ศอก รูปร่างคล้ายอีเก้ง (ดวงจันทร์) จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านเก้ง” เมื่อประชากรในชุมชนหมู่บ้านเพิ่มจำนวนมากขึ้น การขยายจัดตั้งชุมชนหมู่บ้านขึ้นมาใหม่ จึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งถึงปัจจุบันมีหมู่บ้านทั้งหมด 14 หมู่บ้าน (ตำบลเก้ง. <http://www.kerng.go.th> : 2559)

ปัจจุบันในเขตพื้นที่ตำบลเก้งมีสถานที่สำคัญที่เป็นที่สนใจของประชาชน เช่น สถานที่ทางศาสนา สถานที่พักผ่อนทางธรรมชาติ เทศกาลงานประเพณี และศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงศักยภาพการท่องเที่ยววัฒนธรรม ตำบลเก้ง จังหวัดมหาสารคาม

คำถามหลักของงานวิจัย

ศักยภาพของสถานที่ท่องเที่ยวในตำบลเก้ง จังหวัดมหาสารคาม เพื่อพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาศักยภาพเชิงวัฒนธรรมด้านการท่องเที่ยวในตำบลเก้ง จังหวัดมหาสารคามที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาศักยภาพเชิงวัฒนธรรมด้านการดึงดูดใจในการท่องเที่ยว การรองรับการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

2. ระยะเวลาการวิจัย ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตุลาคม 2560

3. วิธีวิจัย ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document) และข้อมูลภาคสนาม (Field Data)

4. ด้านพื้นที่ การศึกษาค้นคว้าใช้พื้นที่ตำบลเก้ง จังหวัดมหาสารคาม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว วัดพุทธรามหรือวัดป่าวังน้ำเย็น วัดวังยาวหรือวัดยาวาวรี อุทยานวังมัจฉา สวนล้วยรุกขเวช และวัดป่าอาศิรวาสเกาะเก้งสถานที่ละ 1 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพราะเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานที่โดยตรง โดยมีผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1.1 พระอาจารย์สุริยันต์โฆสปัญโญ ผู้ดูแลวัดพุทธรามหรือวัดป่าวังน้ำเย็น

1.2 พระอธิการหนูด้วงขันติโร ผู้ดูแลวัดวังยาวหรือวัดยาวาวรี

1.3 นายภูมิทรัพย์ ภูขันธ์ ผู้ดูแลวัดป่าอาศิรวาสเกาะเก้ง

1.4 นายประมาน ไชยสงเมืองและนายทองคำ บุญใหญ่ ผู้ดูแลอุทยานวังมัจฉา

1.5 นายมีชัย มุกดา ผู้ดูแลสถานปฏิบัติศาสนวลัยรุกขเวช

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสำรวจ (Basic Survey) แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง (Structured Interview and Unstructured Interview)

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและทำการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ผู้ดูแลสถานที่ท่องเที่ยว

4. การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้คู่มือการตรวจประเมิน

มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. 2557) ซึ่งเป็นเกณฑ์ประเมิน มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง) โดยกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ใน 4 องค์ประกอบ ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงองค์ประกอบการประเมิน

องค์ประกอบ

1. ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว
2. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว
3. ศักยภาพการบริหารจัดการ
4. ศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

ที่มา : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2557)

5. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย ด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการศึกษา

1. บริบทของพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการศึกษาจากการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวโดยเว็บไซต์องค์การบริหารส่วนตำบลเก็ง www.kerng.go.th ดังนี้

1.1 วัดพุทธนารามหรือวัดป่าวังน้ำเย็น ที่ตั้ง วัดพุทธนารามหรือวัดป่าวังน้ำเย็นตั้งอยู่ที่ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม อยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศเหนือตามถนนหมายเลข 2367 ประมาณ 1.4 กิโลเมตร ประวัติความเป็นมา “วัดพุทธนาราม” หรือวัดป่าวังน้ำเย็น ตั้งอยู่ที่บ้านวังน้ำเย็น ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ในพื้นที่กว่า 30 ไร่ ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นวัดเมื่อวันที่ 22 พ.ย. 2555 สังกัดสงฆ์มหานิกาย

ความเป็นมาของการสร้างวัดป่าวังน้ำเย็น สืบเนื่องจาก “พระครูภวนาขยานุสิฐ” หรือ พระอาจารย์สุริยันต์โฆสปัญโญ ประธานสงฆ์วัดป่าวังน้ำเย็น ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม และผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาชัย พระอารามหลวง จังหวัดมหาสารคามเป็นพระเกจิอาจารย์ สืบสายธรรมจากหลวงปู่คำพันธ์ โฆสปัญโญพระเกจิอาจารย์ชื่อดัง จังหวัดนครพนม ร่วมกันบริจาคที่ดินบริเวณบ้านวังน้ำเย็น ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม พื้นที่กว่า 30 ไร่ มอบให้พระอาจารย์สุริยันต์สร้างซึ่ง พระอาจารย์สุริยันต์ก็รับนิมนต์ โดยร่วมแรงร่วมใจกับญาติโยมและคณะศิษยานุศิษย์ พัฒนาที่รกร้างว่างเปล่าผืนนี้ จนกลายเป็นวัดที่เจริญรุ่งเรือง

สภาพโดยทั่วไปในปัจจุบัน

ลักษณะสำคัญที่โดดเด่น ปัจจุบันวัดป่าวังน้ำเย็นได้มีการก่อสร้างถาวรวัตถุมีความใหญ่โตและสวยงามกระจายอยู่โดยทั่วไปในบริเวณวัด เช่น ศาลาปฏิบัติธรรมที่ก่อสร้างด้วยไม้สักทอง 108 ต้น ศาลาโฆสปัญโญหอรขังและฆ้องใหญ่ภายในบริเวณวัด พระมหาธาตุเจดีย์ศรีมหาสารคามพงศ์เกรียงยศไพศาลศาลาสมเด็จพระพุฒาจารย์ (สนิท ขวนปัญโญป.ธ.๙) เป็นต้น

กิจกรรมที่สำคัญและการมีส่วนร่วมของชุมชน กิจกรรมที่จัดขึ้นภายในวัดป่าวังน้ำเย็นเป็นกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทศกาล ประเพณีประจำปี อาทิ กิจกรรมวันสงกรานต์ การทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา

1.2 วัดวังยาวหรือวัดยาววาริ

ที่ตั้ง วัดวังยาวหรือวัดยาววาริตั้งอยู่ที่ตำบลเก็ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม อยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศเหนือตามถนนหมายเลข 2367 ประมาณ 2.4 กิโลเมตร ทางไปอำเภอกันทรวิชัยและบ้านวังยาว

ประวัติความเป็นมา วัดวังยาว (วังยาววาริ)ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.2457 โดยการนำของท่านพระครู

ทา เจ้าคณะอำเภอเดิมก่อตั้งขึ้นเป็นสำนักสงฆ์ ต่อมาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นวัด ชื่อวัดบ้านวังยาว(คงคารวรี) ปัจจุบันมีชื่อเรียกที่ถูกต้องว่าวัดวังยาว (วังยาววารี) สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินวัดมีเนื้อที่ 6 ไร่ 1 งาน 25 ตารางวา ปัจจุบันมีเจ้าอาวาสคือ พระอธิการหนูด้วงขันติธโร

สภาพโดยทั่วไปในปัจจุบัน

ลักษณะสำคัญที่โดดเด่น วัดวังยาวหรือวังยาววารีวารีในปัจจุบันตั้งอยู่ริมตลิ่งแม่น้ำชีทำให้มีทัศนียภาพริมแม่น้ำที่งดงาม มีถาวรวัตถุต่างๆ เช่น ศาลาการเปรียญ อุโบสถทรงเรือสุพรรณหงส์ หอระฆัง และพระพุทธรูปปางนาคปรก เป็นต้น

กิจกรรมที่สำคัญและการมีส่วนร่วมของชุมชน กิจกรรมที่จัดขึ้นภายในวัดวังยาวส่วนใหญ่อีกเป็นกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทศกาล ประเพณีประจำปี การทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา

1.3 อุทยานวังมัจฉา

ที่ตั้ง อุทยานวังมัจฉาตั้งอยู่ที่ตำบลแก้งอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม อยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศเหนือตามถนนหมายเลข 2367 ประมาณ 6.3 กิโลเมตร โดยเมื่อเดินทางไปถึงบ้านโนนตุ้มก็จะพบป้ายบอกทางเข้าอุทยานวังมัจฉาอยู่ทางด้านซ้ายมือ

ประวัติความเป็นมา อุทยานวังมัจฉาโขงกุดหวายหรืออุทยานมัจฉา ตั้งอยู่บ้านโขงกุดหวาย หมู่ที่ 7 ตำบลแก้ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม “กุด” หมายถึงทางน้ำที่แม่น้ำเปลี่ยนทางเดินเป็นเวลานาน บริเวณกุดหวายที่ว้านี้ เดิมต้นหวายเกิดล้อมรอบสวนตรงเนินกลางกุดมีหญ้าคา หญ้าแฝกออกงามมาก ตรงบริเวณหัวคู้่งน้ำ พระครูพิทักษ์โกสุมพิสัย (ญาครุโหม่ง) เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศรีได้ไปตั้งสำนักสงฆ์เพื่อเป็นสวนหญ้าสำหรับเกี่ยวมาบูชาสถานในสมัยโบราณ ปัจจุบันบริเวณนี้ชาวบ้านได้ตั้งเป็นวัดชื่อ พิทักษ์สามัคคีโพธิ์ศรี

เมื่อพุทธศักราช 2537 ศูนย์บริการเกษตรกรรมเคลื่อนที่และกรมชลประทาน ได้ขุดลอก

เป็นคู้่งน้ำตามแนวเดิมที่กว้างที่สุดประมาณ 120 เมตร ลึกจากผิวดิน 10 เมตร โค้งเป็นรูปเกือกม้ายาวประมาณ 800 เมตร มีความจุน้ำประมาณ 96,000 ลูกบาศก์เมตร

พุทธศักราช 2537 เกิดน้ำหลากท่วมสองฝั่งลำน้ำชีทะลักเข้าโขงกุดหวาย และไหลลงแม่น้ำมูล แม่น้ำโขง ฝูงปลาเผาะซึ่งเป็นตระกูลปลาสวาย ชาวอีสานบางส่วนเรียกว่าปลาชวย ปลาวังก็มี ปลาเหล่านี้ไม่มีที่อาศัยจึงแตกตื่นทวนกระแสน้ำขึ้นมารวมกับปลาเลี้ยงที่น้ำท่วมบ่อ เช่น ปลา-ตะเพียน ปลาอีสง ปลานิล ปลาไน ได้มารวมกันอยู่ในโขงกุดหวายจำนวนมาก โดยเฉพาะปลาเผาะมีมากกว่าชนิดอื่น เมื่อรวมปลาชนิดต่าง ๆ แล้วมีประมาณหลายแสนตัว ชาวบ้านถือเป็นโอกาสดีจึงร่วมกันปิดกั้นทางน้ำให้ไหลลงลำน้ำชี และร่วมกันตั้งชื่อว่า อุทยานมัจฉา การดำเนินงานในอุทยานใช้วัฒนธรรมนำการพัฒนา ทุกคนในหมู่บ้านร่วมมือกันโดยมีวัดในพุทธศาสนาเป็น ศูนย์กลาง

สภาพโดยทั่วไปในปัจจุบัน

ลักษณะสำคัญที่โดดเด่น อุทยานวังมัจฉาในปัจจุบันมีถาวรวัตถุต่างๆ ที่สร้างไว้เพื่อรองรับผู้ที่มาเยี่ยมชม เช่น โป๊ะลอยน้ำที่สร้างเพื่อเป็นทางเดินเชื่อมระหว่างหมู่บ้านกับวัดพิทักษ์สามัคคีโพธิ์ศรี และยังเป็นที่ให้อาหารปลาสำหรับผู้มาเที่ยวชม นอกจากนี้ก็ยังมีศาลาพุทธรูชา ร้านค้าชุมชนพระราชวัง เป็นต้น ซึ่งถาวรวัตถุเหล่านี้ก็เป็นสิ่งรองรับและเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของผู้ที่ไปแวะเที่ยวชมได้เป็นอย่างดี

กิจกรรมที่สำคัญและการมีส่วนร่วมของชุมชน กิจกรรมที่จัดขึ้นภายในอุทยานวังมัจฉาส่วนใหญ่อีกเป็นกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม อาทิ กิจกรรมวันสงกรานต์ การทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา การทอดกฐิน เป็นต้น

1.4 สวนล้วยรุกขเวช

ที่ตั้ง สวนล้วยรุกขเวชหรือสถานปฏิบัติ การบ้านแก้งตั้งอยู่ที่ตำบลแก้ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม อยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศเหนือตามถนนหมายเลข 2367 ประมาณ 6 กิโลเมตร

ประวัติความเป็นมา ปีพ.ศ.2530 มหาวิทยาลัยมหาสารคามซึ่งเดิมคือมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒวิทยาเขตมหาสารคาม และจังหวัดมหาสารคามได้ร่วมกันจัดทำโครงการสวนพฤกษชาติและศูนย์สนเทศพรรณไม้อีสานขึ้น ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์และขยายพรรณไม้พื้นเมือง นอกจากนี้ยังได้จัดเอกสารเผยแพร่และฝึกอบรมเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติให้กับประชาชนและเยาวชนด้วย ในระยะเริ่มต้นพื้นที่ดำเนินการจัดการจัดทำสวนพฤกษชาติได้รับความอนุเคราะห์จากสภาตำบลเกิ้ง ให้ใช้ที่สาธารณะประโยชน์กุดแดง บ้านเกิ้ง ตำบลเกิ้ง อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม ประมาณ 270 ไร่ เป็นแหล่งสะสมพรรณไม้โดยใช้ชื่อว่า “สวนพฤกษชาติและศูนย์สนเทศพรรณไม้อีสาน”

ต่อมาได้รับพระกรุณาจากสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ทรงพระราชทานนาม สวนแห่งนี้ว่า “สวนวลัยรุกขเวช” ในวันที่ 28 กันยายน 2531 ต่อมาทางมหาวิทยาลัยมหาสารคามได้ดำเนินการขอจัดตั้งโครงการนี้ให้เป็นหน่วยงานหนึ่งของมหาวิทยาลัย ซึ่งได้รับพระกรุณาจากสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ทรงพระราชทานนามหน่วยงานนี้ว่า “สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช” เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ.2535 และประกาศจัดตั้งในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 7 กันยายน 2536

สภาพโดยทั่วไปในปัจจุบัน

ลักษณะสำคัญที่โดดเด่น สวนวลัยรุกขเวชปัจจุบันมีการวัดต่างๆ เช่น อาคารสำนักงาน สะพานกุดแดงหรับศึกษาพื้นที่ชุ่มน้ำป่าบุงป่าทามและสถานปฏิบัติการบ้านเกิ้ง เป็นต้น โดยมีถนนเป็นเส้นทางที่รถยนต์สามารถเดินทางได้โดยรอบเกาะ

กิจกรรมที่สำคัญและการมีส่วนร่วมของชุมชน สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จัดงานวันพื้นที่ชุ่มน้ำโลก “พื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อความยั่งยืนของชุมชนเมืองในอนาคต” เป็นประจำทุกปีโดยจัดกิจกรรม เพื่อมุ่งปลูกจิตสำนึก และเสริม

สร้างแนวคิดการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำตามคำขวัญของการจัดงานปี 2561 ที่ว่า “พื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อความยั่งยืนของชุมชนเมืองในอนาคต”

1.5 วัดป่าอาศิรวาสเกาะเกิ้ง

ที่ตั้ง วัดป่าอาศิรวาสเกาะเกิ้งตั้งอยู่ที่ตำบลเกิ้ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม อยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศเหนือตามถนนหมายเลข 2367 ประมาณ 8.4 กิโลเมตร

ประวัติความเป็นมา วัดป่าอาศิรวาสเกาะเกิ้ง หรือวัดป่าวังเกาะเกิ้งมีพระอาจารย์กมล

อดธัมโม (หลวงพ่อดุ้ม) เป็นเจ้าอาวาสและเป็นผู้ก่อตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมเมื่อปี พ.ศ.2546 หลวงพ่อดุ้ม อดธัมโม ได้เดินธุดงค์มาจากจังหวัดอุดรธานี และได้เห็นเกาะที่ตั้งอยู่บ้านเกิ้งได้ โดยมีแม่น้ำชีล้อมรอบและเห็นว่าที่เกาะแห่งนี้เป็นสำนักสงฆ์เก่า ไม่มีพระมาอยู่ปล่อยให้รกร้างหลวงพ่อดุ้มได้จำพรรษาอยู่ที่สำนักสงฆ์เก่ามีร่มรื่นเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม จึงได้ทำการบูรณะสำนักสงฆ์ให้เป็นที่พักปฏิบัติธรรมและได้ตั้งชื่อสำนักสงฆ์ว่า “วัดป่าวังเกาะเกิ้ง”

สภาพโดยทั่วไปในปัจจุบัน

ลักษณะสำคัญที่โดดเด่น วัดป่าอาศิรวาสเกาะเกิ้งมีการวัดต่างๆ เช่น ศาลาปฏิบัติธรรม สะพานไม้อ่อนสุรณสารคาม 150 ปี แพร่มน้ำ ชานพักผ่อนได้ร่มไม้ สวนสมุนไพรตามปรัชญาความพอเพียง และศาลากลางน้ำอยู่ระหว่างดำเนินการก่อสร้าง เป็นต้น

กิจกรรมที่สำคัญและการมีส่วนร่วมของชุมชน กิจกรรมที่จัดขึ้นภายในวัดป่าอาศิรวาสเกาะเกิ้งส่วนใหญ่ก็เป็นกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม อาทิ กิจกรรมวันสงกรานต์ การทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา เช่น การหล่อเทียนพรรษา การทอดกฐิน การเทศน์มหาชาติ เป็นต้น

2. ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ตำบลเกิ้ง จังหวัดมหาสารคาม

2.1 ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

ด้านความเป็นเอกลักษณ์ภูมิปัญญาและความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม พบว่าสถานที่ท่องเที่ยวในตำบลเก็กมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและคุณค่าที่ควรอนุรักษ์และสืบสานต่อไปจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนาเป็นหลัก เช่น อาคารสถาปัตยกรรมอาคารไม้ทรงไทยในวัดป่าวังน้ำเย็น อุโบสถรูปเรือสุพรรณหงส์ในวัดวังยาววารี และสะพานไม้อู่นุสรณ์สารคาม 150 ปี วัดป่าอาศิรวาสเกาะเก็ก เป็นต้น ซึ่งสามารถสร้างความประทับใจแก่ผู้พบเห็นและมีความผูกพันต่อชุมชนท้องถิ่น

มากโดยชุมชนมีการจัดงานหรือพิธีการต่างๆเป็นประจำทุกปีมีศักยภาพทางกายภาพที่สะดวกของการจราจรในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว แต่ความหลากหลายของกิจกรรมที่สามารถจัดได้ในแหล่งท่องเที่ยวยังมีไม่มากนัก

ภาพที่ 1 ศาลาปฏิบัติธรรมที่ก่อสร้างด้วยไม้สักทอง 108 ต้น ณ วัดป่าวังน้ำเย็น (ที่มา : นักวิจัย : 2561)

ภาพที่ 2 อุโบสถทรงเรือสุพรรณหงส์ ณ วัดวังยาววารี (ที่มา : นักวิจัย : 2561)

ภาพที่ 3 สะพานไม้อู่นุสรณ์สารคาม 150 ปี วัดป่าอาศิรวาสเกาะเก็ก (ที่มา : นักวิจัย : 2561)

2.2 ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานได้แก่น้ำไฟ ถนนที่พิกษาเพื่อการท่องเที่ยวในปัจจุบันพบว่าสถานที่ที่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่มีความพร้อมที่สุดคือวัดป่า

วังน้ำเย็นและในอนาคตสามารถพัฒนาได้แต่ยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาอยู่บ้าง ส่วนในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอกพบว่ามีกลุ่มองค์กรทั้งภายในและภายนอกในระดับจังหวัด/ส่วนกลางทั้งหน่วยงานภาครัฐและองค์กรภาคเอกชนให้การสนับสนุนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเช่น การพัฒนาภูมิทัศน์ของวัดวังยาววารี และการขุดลอกวังมัจฉาโดยกรมชลประทาน เป็นต้น

2.3 ศักยภาพการบริหารจัดการ

ด้านการรักษาสภาพแหล่งท่องเที่ยว

การดูแลรักษาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยวพบว่ามี การดูแลรักษาโดยใช้งบประมาณจากการเข้าชมและ/หรือการบริจาคจากผู้มาเที่ยวชมเป็นหลัก ด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่

พบว่ามีการกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างชัดเจนเช่นมีการแบ่งเขตพื้นที่สงวนพื้นที่นันทนาการและพื้นที่พักผ่อน มีการกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและ/หรือฤดูกาล

ภาพที่ 4 สะพานกุดแดงหรับศึกษาพื้นที่ชุ่มน้ำป่าปungปung ทาม ภายในสวนวชิรฤกษ์ (ที่มา : นักวิจัย : 2561)

ด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว

พบว่ามีการติดตามและวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวรวมถึงการดำเนินงานปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและความต่อเนื่องของการดำเนินงาน

การจัดเจ้าหน้าที่ติดตามและประเมินการเปลี่ยนแปลงเฉพาะสวนวชิรฤกษ์ซึ่งเป็นพื้นที่รับผิดชอบของหน่วยงานราชการ ส่วนด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว

ทุกสถานที่ยังไม่มีมีการดำเนินการจัดเตรียมพนักงานให้บริการขึ้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะมีเพียงมีพนักงานที่คอยดูแลความเรียบร้อยปฏิบัติงานบางช่วงเวลาและทุกสถานที่ไม่มีการจัดเตรียมระบบเตือนภัยและการจัดการด้านการบริการร้านอาหาร

ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ทุกสถานที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งผลกระทบต่อวิถีชีวิตประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่นไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นการจัดการไม่ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมในแหล่งท่องเที่ยว และด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึกทุกสถานที่มีการให้ความรู้และเผยแพร่ข้อมูลแก่ชุมชนที่อยู่โดยรอบมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งวัฒนธรรมมีป้ายสื่อความหมายให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งวัฒนธรรมและมีสื่ออินเตอร์เน็ตหรือเว็บไซต์ของชุมชน

ภาพที่ 5 กิจกรรมวันพื้นที่ชุ่มน้ำโลกสถาบันวิจัยล้วย
รุกขเวช เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 (ที่มา :
<http://walai.msu.ac.th>)

2.4 ศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่น

ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
การท่องเที่ยวชุมชนท้องถิ่น พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมใน
การวางแผนบริหารจัดการโดยการจัดตั้งองค์กรในท้องถิ่น
เพื่อให้มีบทบาทในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

และมีส่วนร่วมเชิงเศรษฐกิจจากกิจกรรม
การท่องเที่ยวโดยชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์และรายได้
จากการดำเนินกิจกรรมการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง

อภิปรายผล

จากการศึกษาศักยภาพเชิงวัฒนธรรมด้าน
การท่องเที่ยวในตำบลเก็ง จังหวัดมหาสารคาม มี
ประเด็นที่นำมาอภิปราย 2 ประเด็น คือ ประเภทของ
แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และศักยภาพของแหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมจากการศึกษาบริบทของแหล่งท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลเก็ง จังหวัดมหาสารคาม พบ
แหล่งท่องเที่ยวได้แก่ วัดพุทธวนารามหรือวัดป่า
วังน้ำเย็น วัดวังยาววารี วัดป่าอาศิรวาสเกาะเก็ง สวน
วลัยรุกขเวช และอุทยานวังมัจฉา ซึ่งจากการศึกษาพบว่า
แหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นต่างก็มีอัตลักษณ์เฉพาะแห่ง
ทั้งในด้านความสำคัญทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เช่น
การสร้างสะพานไม้ไผ่สุรธรรมสารคาม 150 ปีข้ามแม่น้ำ
ชีที่วัดป่าอาศิรวาสเกาะเก็ง ด้านศิลปวัฒนธรรมและ
ประเพณี เช่น การจัดพิธีกรรมทางศาสนาของวัดพุทธ
วนาราม เป็นต้น ด้านสภาพแวดล้อมพื้นที่ของชุมชน
ที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำซึ่งส่งผลกับวิถีชีวิตของชาวบ้านที่
อาศัยในพื้นที่ จึงมีปัจจัยและทรัพยากรในการดำเนินการ
การธุรกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนได้ ดังที่ขุนา
รดี รัตนสูงศรีชัย (2554) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของ
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นรูปแบบการท่องเที่ยว
ที่นักท่องเที่ยวได้รับแรงจูงใจหรือสิ่งกระตุ้นให้
เดินทางไปยังจุดหมายปลายทางเพื่อสังเกต เรียนรู้ มี
ประสบการณ์ร่วม และตระหนักคุณค่าวัฒนธรรมของ
ชุมชนในจุดหมายปลายทางนั้น ซึ่งครอบคลุมถึงงาน
สร้างสรรค์ ประเพณีขนบธรรมเนียมและกิจกรรมต่างๆ
ของชุมชนจุดหมายปลายทาง ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวและ
คนในชุมชนต้องเคารพ เรียนรู้ และเข้าใจวัฒนธรรม
ของกันและกันเพื่อให้เกิดมิตรภาพและสันติภาพ
ระหว่างชุมชนอย่างยั่งยืน

2. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมพบว่าแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพคือวัดพุทธ
วนารามหรือวัดป่าวังน้ำเย็นด้วยมีศักยภาพในการดึงดูด

ใจด้านการท่องเที่ยวและศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากวัดพุทธวรารามเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนสถานที่มีความสะดวกในการเข้าถึงถนนที่ใช้สัญจรเป็นถนนลาดยางและคอนกรีต ระยะทางไม่ห่างจากตัวจังหวัดมหาสารคามมาก บริเวณของวัดกว้างขวางและมีการจัดสรรพื้นที่ใช้สอยต่างๆ ภายในวัดเป็นสัดส่วนสำหรับการรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม แต่ในด้านการบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น สวนวลัยรุกเวชจะมีศักยภาพมากกว่าวัดพุทธวราราม เนื่องจากอยู่ภายใต้การดูแลของสถาบันวิจัยวลัยรุกเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จึงทำให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีระบบและนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในการอนุรักษ์ระบบนิเวศทางธรรมชาติและภูมิปัญญาของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับ จุฑามาศ ไชยศรี (2536) ได้ทำการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอนผลการศึกษาพบว่าแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศาสนสถานเนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสะดวกในการเข้าถึงถนนที่ใช้สัญจรเป็นถนนคอนกรีตหรือถนนลาดยางระยะทางไม่ห่างจากชุมชนมากใช้เวลาในการเดินทางไม่นานประกอบกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้อยู่ในเขตชุมชนจึงได้รับการบริการทางด้านสาธารณูปโภคจากชุมชนได้หลายประการ ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของตำบลเกิ้งในปัจจุบันที่การคมนาคมที่มีความสะดวกและอยู่ใกล้แหล่งชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญในการเดินทางมาท่องเที่ยว

ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพรองลงมาได้แก่วัดวังยาว (วังยาววารี) อุทยานวังมัจฉา และ วัดป่าอาศิรวาสเกาเก้ง เนื่องจากศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวและศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวน้อยกว่า นอกจากนี้ในเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการจะมีไม่ครบถ้วน บางแห่งมีความสะดวกในการเข้าถึงต่ำ แต่ส่วนใหญ่จะมีความพร้อมในเรื่องของสภาพแวดล้อมที่มีสภาพเป็นไปตาม

ธรรมชาติไม่ค่อยได้รับการดัดแปลงให้เปลี่ยนไปจากเดิมมากนัก ทั้งนี้เนื่องจากให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมภายใน เช่น การให้บริการต่างๆ การขายสินค้าพื้นบ้านภายในอุทยานวังมัจฉา เป็นต้น ซึ่งเป็นการให้ชาวบ้านมีบทบาทในการจัดการผ่านกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม กระจายรายได้ และการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรม สอดคล้องกับบุษบา สิทธิกรและคณะ (2544) ได้ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านแม่กลางหลวงโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพผลกระทบการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตวัฒนธรรมของกะเหรี่ยงดอยอินทนนท์ซึ่งพบว่า

1. วิธีการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนที่มีประสิทธิภาพที่สุดควรให้ชาวบ้านมีบทบาทในการจัดการผ่านกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม (Participation Working Approach) ซึ่งมุ่งเน้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาดังแต่ต้นจนสิ้นสุดกระบวนการได้แก่การศึกษาชุมชนการทำแผนการดำเนินการการบริหารจัดการและการติดตามประเมินผล

2. การกระจายรายได้และการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรมจะสามารถก่อให้เกิดการร่วมมือของชาวบ้านต่อการจัดการท่องเที่ยว

ดังนั้นการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตำบลเกิ้ง จังหวัดมหาสารคาม ในครั้งนี้จึงสรุปได้ว่าสถานที่ในการศึกษาทั้ง 5 แห่งนั้น มีศักยภาพที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไปได้แม้ว่าจะมีข้อจำกัดของแต่ละสถานที่ที่แตกต่างกัน เช่น เรื่องของสถานที่ ปัญหาภัยทางธรรมชาติ รวมถึงงบประมาณที่ต้องใช้ในการบริหารจัดการต่างๆ เป็นต้น และแนวทางการพัฒนาการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นควรให้ความรู้ความเข้าใจในหลักการและแนวคิดของการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวและการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ปัจจัยด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว

เชิงนิเวศต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนและ
สนับสนุนให้เกิดการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทั้งทาง
ธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากตำบลแก้ง
จังหวัดมหาสารคามนั้น มีทรัพยากรสถานที่ท่องเที่ยว
ที่เป็นจุดเด่นที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ศิลป
วัฒนธรรมและประเพณีที่โดดเด่นอยู่แล้ว จึงสามารถที่
จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการดำเนินงานวิจัย

1. ควรมีการจัดการสภาพแวดล้อมต่างๆ
ของสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้ดึงดูดใจและพร้อมรับผู้
ที่มาท่องเที่ยว

2. สถานที่ท่องเที่ยวควรมีการบริหาร
จัดการอย่างเป็นระบบโดยเฉพาะการให้ชุมชนท้องถิ่น
เข้ามามีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยวใน
ชุมชนของตนเองเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
แบบยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1. หน่วยงานในชุมชน ควรศึกษางานวิจัย
นี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์และส่งเสริม
วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรมประจำถิ่น

2. มหาวิทยาลัย และองค์กรต่างๆ ควร
ศึกษางานวิจัยนี้เพื่อเป็นแนวทางในการสนับสนุนการ
วิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถพัฒนาให้
สถานที่ต่างๆ ดำเนินการด้านการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมอย่างแท้จริง เป็นระบบและชาวบ้านได้รับ
ผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

3. ควรมีการศึกษาวิจัยถึงศักยภาพด้าน
การท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิง
นิเวศน์ตำบลแก้ง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
ตำบลแก้ง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2557). **คู่มือการตรวจ
ประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่อง
เที่ยวทางวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง).**

กรุงเทพฯ : กระทรวงวัฒนธรรม

กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ และ ศรีนยา แสงลิ้มสุวรรณ.

(2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม

อย่างยั่งยืน, **วารสารนักบริหาร**. ปีที่ 32

ฉบับที่ 4 เลขหน้า 139-146 ปีพ.ศ. 2555.

ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2556). **แหล่งท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรม**. [http://tourism-dan1.
blogspot.com](http://tourism-dan1.blogspot.com), 2556. สืบค้นเมื่อวันที่
2 กันยายน 2559.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

(2560). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม**

แห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 –

2564. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

รัฐมนตรี

จุฑามาศ ไชยศรี (2536). **การศึกษาศักยภาพของ**

แหล่งท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว

ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์

กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ

: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร

ตำบลแก้ง. (2559). <http://www.kerng.go.th>. สืบค้น

เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2561.

นุชนารถ รัตนวงศ์ชัย. (2554). กลยุทธ์การพัฒนาการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. **วารสาร**

มนุษยศาสตร์ ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 31 – 50

ปี พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย

เกษตรศาสตร์

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **การพัฒนาการท่องเที่ยว**

แบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย

ธรรมศาสตร์.

บุษบา สิทธิกร และคณะ.(2544). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อิทธิพล โกมลิล. (2553). รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษา บ้านวังน้ำมอก จังหวัดหนองคาย. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.

